

DOI
УДК 330.101.54:331.5(477)

Бойда Світлана Василівна
кандидат економічних наук, доцент,
асистент кафедри економічної теорії, менеджменту і адміністрування,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5892-0104>

РИНОК ПРАЦІ В УКРАЇНІ: МАКРОЕКОНОМІЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА МІКРОРІВНЕВІ АДАПТАЦІЇ

Стаття присвячена дослідженню трансформації українського ринку праці у 2022–2025 роках. Автором проаналізовано причинно-наслідковий зв'язок між макроекономічними тенденціями українського ринку праці та мікроекономічними адаптаційними стратегіями. За допомогою аналізу статистичних даних доведено прямий зв'язок між динамікою ВВП та рівнем безробіття. Розглянуто наявний парадокс ринку праці в Україні: одночасний дефіцит працівників і структурне безробіття. Обґрунтовано, що з початком активної фази війни ринок праці став більш мобільним, а мікроекономічні суб'єкти – більш гнучкими. Визначено основні структурні дисбаланси ринку праці: дисбаланс між попитом і пропозицією; критичний дефіцит і якісний дисбаланс кадрів; зміна структури попиту; інклюзія нових груп і зміна форм зайнятості. Запропоновано можливі шляхи подолання структурних дисбалансів після війни.

Ключові слова: ринок праці, безробіття, зайнятість, попит, міграція, валовий внутрішній продукт, макросередовище, мікроекономічні суб'єкти.

Svitlana Boida
Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Assistant of the Department of Economic Theory, Management and Administration
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

LABOR MARKET IN UKRAINE: MACROECONOMIC TRENDS AND MICRO-LEVEL ADAPTATIONS

The article is devoted to the study of the transformation of the Ukrainian labor market in 2022–2025. The topic is relevant as the military impact, macroeconomic shocks, and microeconomic adaptations have caused significant structural shifts in labor relations. Bilateral analysis of the labor market can serve as a basis for further research and identification of strategic priorities for labor market development. The purpose of the article is to provide a theoretical and methodological analysis of the relationship between macroeconomic trends in the Ukrainian labor market and adaptation strategies of microeconomic actors, to identify structural imbalances and possible ways to overcome them. To achieve this goal, the article uses general scientific and special research methods: the method of generalization – to identify the main macroeconomic trends of the modern labor market in Ukraine; methods of analysis and synthesis – to identify certain groups of adaptation strategies of microeconomic actors; empirical method – to identify the cause-and-effect relationship between the parameters of the labor market; graphical method – to visualize the results of the study. The author analyses the causal relationship between macroeconomic trends in the Ukrainian labor market and microeconomic adaptation strategies. By analyzing statistical data, the author proves a direct link between GDP dynamics and unemployment. The existing paradox of the labor market in Ukraine is considered: simultaneous shortage of workers and structural unemployment. It is substantiated that with the beginning of the active phase of the war, the labor market has become more mobile and microeconomic actors more flexible. The main structural imbalances of the labor market are identified: imbalance between supply and demand; critical shortage and qualitative imbalance of personnel; change in the structure of demand; inclusion of new groups and change in forms of employment. Possible ways to overcome structural imbalances after the war are proposed. The results of the study indicate the need for a comprehensive approach to the modernization of the labor market, which will ensure its recovery on a qualitatively new basis.

Keywords: labor market, unemployment, employment; demand, migration, gross domestic product, macroeconomic environment, microeconomic actors.

Постановка проблеми. В умовах військової агресії питання відносної стабільності та ефективності вітчизняного ринку праці набувають особливої актуальності. На макrorівні вплив економічних і політичних чинників, зокрема державної політики, інституційних трансформацій і геополітичних ризи-

ків, формує загальну економічну динаміку, яка визначає умови функціонування ринку. З іншого боку, на мікрорівні підприємства та окремі працівники змушені безперервно здійснювати адаптаційні процеси, спрямовані на збереження власної конкурентоспроможності та оперативну реакцію на ринкові

виклики. Двосторонній аналіз ринку праці дозволяє не тільки забезпечити комплексне вивчення поточної ситуації, але й створити базу для подальших емпіричних досліджень і розробки практичних рекомендацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню сучасного стану ринку праці в Україні, механізму його функціонування під час війни, факторів формування попиту та пропозиції, проблем і перспектив розвитку присвячені праці багатьох вітчизняних вчених. Зокрема, у контексті даної статті, серед дослідників доцільно виділити таких, як Агаманюк Р.Ф. [1], Близнюк В.В. [2], Олійник Т.І. [7], Хомюк Н.Л., Шматковська Т.О., Дзямулич М.І., Гаряга Л.О. [12], Штундер І.О. [13] та ін. Враховуючи реальну ситуацію в Україні, особливий науковий інтерес викликає дослідження групи науковців [12] щодо розвитку інклюзивного ринку праці в нашій державі. Історичну ретроспективу ринку праці та проблемні зони ефективності його функціонування за 25 років розглянуто в статті [2]. Також варто відзначити дослідження [4; 6; 8], які детально висвітлюють ключові тенденції сучасного ринку праці та аналізують зміну структури попиту. Однак нестабільність макросередовища, ризики воєнного часу та багатоаспектність ринку праці як економічної категорії залишають поле для подальших досліджень у цьому напрямку.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на наявність публікацій з проблематики ринку праці в Україні, актуальною є потреба розробки шляхів розвитку вітчизняного ринку праці на якісно новому рівні, виходячи з двостороннього аналізу та враховуючи ризики воєнного часу.

Метою статті є теоретико-методологічний аналіз взаємозв'язку між макроекономічними тенденціями українського ринку праці (2022–2025 рр.) та адаптаційними стратегіями мікроекономічних суб'єктів (бізнесу, працівників), визначення структурних дисбалансів і можливих шляхів їх подолання у післявоєнний період.

Виклад основного матеріалу дослідження. Протягом 2022–2025 рр. макроекономічні тенденції українського ринку праці зазнали суттєвих трансформацій, зумовлених як безпосередніми наслідками воєнних дій, так і системними економічними шоками. З одного боку, повномасштабне вторгнення і активна фаза війни спричинили значне скорочення валового внутрішнього продукту, посилення інфляційних процесів і девальвацію національної валюти, що в цілому негативно вплинуло на загальний рівень економічної активності. Значна частина трудових ресурсів була мобілізована або вимушено переміщена до безпечніших регіонів, що призвело до структурних змін у розподілі робочої сили. Державне регулювання, спрямоване на посилення соціального захисту, підтримку підприємництва та опти-

мізацію мобілізаційних заходів, в умовах залучення міжнародної допомоги відіграло ключову роль у стабілізації ринку праці, незважаючи на глибину кризових процесів.

З іншого боку, спостерігається тенденція до структурної трансформації ринку, що проявляється у зрушенні попиту на працю у бік секторів, пов'язаних із передовими технологіями, логістикою, обороною та ІТ. Адаптаційні механізми, зокрема програми перенавчання та перекваліфікації, стали відповіддю на зміну вимог до кваліфікацій робочої сили, що, у свою чергу, вимагає посиленої інтеграції заходів з модернізації ринку праці. Водночас нерівномірність розподілу робочої сили між регіонами та зниження загального кадрового потенціалу в окремих регіонах створюють додатковий виклик для державного регулювання та актуалізують потребу розробки стратегій для подолання даних дисбалансів. Основні макроекономічні тенденції сучасного ринку праці в Україні можна згрупувати наступним чином:

1. Демографічні та міграційні виклики. Внаслідок масової міграції працездатного населення за кордон, мобілізації чоловіків, втрат на фронті та внутрішнього переміщення, кількість працівників суттєво скоротилася. Це особливо помітно у сферах фізичної праці (промисловості та сільського господарства, логістики, будівництва, сфери послуг тощо) та робітничих спеціальностей. Чисельність робочої сили у 2024 році скоротилася на 25% порівняно з 2021 роком [8]. Крім того, масштабна еміграція кваліфікованих кадрів поглибила структурні дисбаланси: зросла нестача кваліфікованих працівників, особливо у технологічних галузях [8; 9]. Водночас у низці галузей (наприклад, гуманітарні спеціальності) спостерігається надлишок кадрів і високий рівень безробіття. Міграція (як зовнішня, так і внутрішня), і зменшення чисельності населення призвели також до регіональних дисбалансів: у відносно безпечних регіонах вакансій більше, ніж у прифронтових чи постраждалих областях.

2. Воєнний вплив на економіку. Мобілізація та географічні зміни ринку праці призвели до дефіциту кадрів у 30% секторів, попри високий рівень безробіття (13,1% у червні 2024) [4; 8]. Це створює парадокс: одночасний дефіцит працівників і структурне безробіття. Воєнні чинники змінили структуру попиту: суттєво зріс попит на робітничі професії, ІТ-фахівців, спеціалістів з кібербезпеки, медиків, фахівців оборонного сектору. Зросла потреба у фізичній праці для відновлення інфраструктури.

3. Зростання заробітних плат і конкуренція за працівників. Підвищення зарплат у приватному секторі відбувається через посилену конкуренцію між роботодавцями, а також через конкуренцію з іноземними ринками праці.

4. Інклюзія нових груп і зміна форм зайнятості. Ринок праці орієнтується на залучення молоді, жінок, ветеранів, осіб з інвалідністю. Жінки активно

освоюють традиційно «чоловічі» професії, суттєво зростає кількість працюючих підлітків. Крім того, набуває все більшої популярності дистанційна робота та гнучкі моделі зайнятості.

5. Післявоєнне відновлення економіки. Відбудова інфраструктури та розвиток нових секторів (будівництво, відновлювальна енергетика, медицина) формують новий попит на робочу силу.

З погляду мікроекономіки, ринок праці в 2022 році можна було характеризувати як ринок, на якому фактично домінують роботодавці. На думку окремих дослідників, така ситуація збережеться й після війни [13]. Однак, аналіз статистичних даних не підтверджує цю думку. Якщо у 2022 році спостерігалось різке скорочення вакансій, то з 2023–2024 років ринок почав відновлюватися, і вже у 2025 році кількість вакансій перевищує кількість шукачів у кілька разів. Наприклад, на початку 2025 року відкрито 221 тисячу вакансій при 123 тисячах шукачів роботи [5; 6].

Однозначно можна стверджувати те, що з початком повномасштабного вторгнення мікроекономічні суб'єкти ринку праці (як роботодавці, так і працівники) стали більш гнучкими, сприйнятливими до змін, а ринок праці в цілому більш мобільним.

Мікрорівневі адаптації вітчизняного ринку праці до тенденцій макросередовища полягають у наступному:

1. Стратегії компаній. 88% підприємств відкрили нові вакансії, 87% підвищили зарплати, а 56% інвестували в навчання персоналу [4]. Разом з тим, 71% компаній стикнулися з дефіцитом кваліфікованих кадрів, що змушує їх збільшувати бюджети на рекрутинг [4].

2. Цифрова трансформація бізнес-моделей. Автоматизація та діджиталізація змінюють професійну структуру попиту, стимулюючи перепідготовку працівників і створення нових ніш (наприклад, IT-сектор) [9].

3. Гнучкі форми зайнятості та гіг-економіка. Зростання дистанційної роботи, фрілансу та інших нетрадиційних форм зайнятості стає відповіддю на

географічну нерівномірність ринку праці та потребу бізнесу у швидкій адаптації.

4. Поява нових професій і спеціалізацій. За останні роки в Україні з'явилося 42 нові професії, з яких 29 належать до IT-сфери – інженери зі штучного інтелекту, розробники хмарних архітектур, спеціалісти з кібербезпеки. Також нові професії виникають у медицині, освіті, фінансах, що свідчить про активну технологічну трансформацію ринку праці [3].

5. Перепідготовка та підвищення кваліфікації працівників. Бізнес і держава стимулюють безперервне навчання, зокрема через державні програми перекваліфікації, онлайн-курси (наприклад, платформа «Дія.Цифрова освіта»), що дозволяє працівникам адаптуватися до нових вимог ринку.

6. Інвестиції підприємств у розвиток персоналу. Більшість компаній збільшують бюджети на навчання, підвищення зарплат і залучення кваліфікованих кадрів, щоб протистояти дефіциту працівників.

7. Військовий рекрутинг як унікальна адаптація. В умовах війни з'явилася нова ніша – військовий рекрутинг, що формує специфічні професійні можливості та навички, адаптуючи ринок праці до нових реалій.

Причинно-наслідковий зв'язок між макроекономічними тенденціями українського ринку праці та мікроекономічними адаптаційними стратегіями відображено на рис. 1.

Безперечно, зростання ВВП є макроекономічним імпульсом, який суттєво впливає на мікроекономічну ситуацію на ринку праці. У порівнянні з 2021 роком, ВВП України залишається нижчим майже на 22% [11]. Після падіння на 28,8% у 2022 році, вітчизняна економіка змогла відновитися на 5,3% у 2023 році, але у 2024 році темпи зростання уповільнилися [11]. Рис. 2 відображає динаміку показника реального ВВП України (у % від показника 2021 року) за 2022–2024 рр. За умови, що прогнозовані НБУ темпи зростання ВВП будуть досягнуті на практиці, вітчизняна економіка зможе повернутися до рівня 2021 року не раніше 2030 року [11].

Рис. 1. Вплив макроекономічних факторів на ринок праці та вплив ринку праці на мікроекономічні адаптації

Джерело: побудовано автором

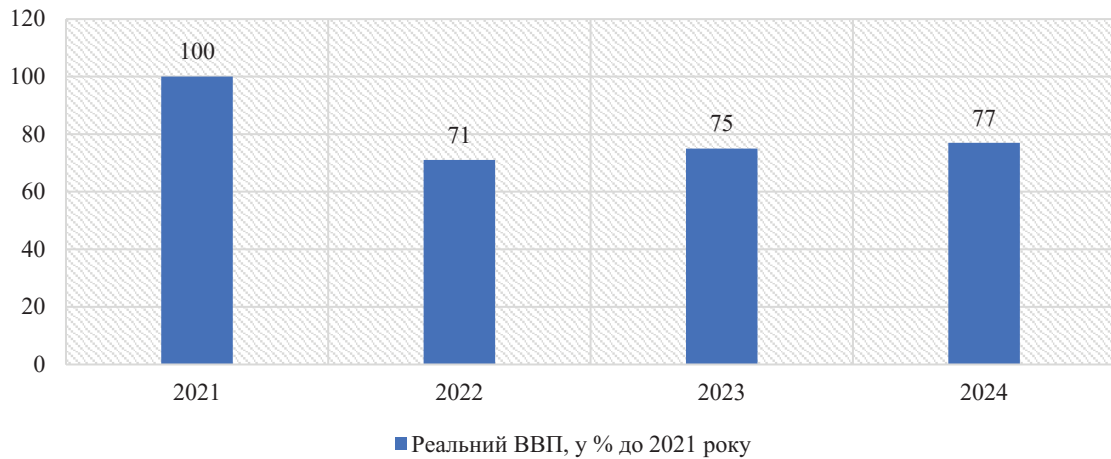

Рис. 2. Динаміка реального ВВП України, у % від показника 2021 року, за 2022–2024 рр.

Джерело: побудовано автором на основі [11]

Динаміка рівня безробіття в Україні протягом 2022–2024 років повторює динаміку спадання/зростання ВВП за цей період (рис. 3), доводячи прямий зв'язок між ними.

Вітчизняні реалії демонструють, що відновити довоєнну ситуацію на ринку праці дуже складно, з одного боку, та нераціонально з іншого боку. Двосторонній аналіз ринку праці показує, що держава має визначитися з пріоритетними напрямками підтримки функціонування ринку, а самі суб'єкти навчитися працювати в принципово нових умовах. Після війни відновлення параметрів ринку праці можливе лише на якісно новому рівні.

Висновки. Отже, на ринку праці України протягом 2022–2025 рр. з'явилися суттєві структурні дис-

баланси, зокрема такі, як: дисбаланс між попитом і пропозицією; критичний дефіцит і якісний дисбаланс кадрів; зміна структури попиту; інклюзія нових груп і зміна форм зайнятості. Можливими шляхами подолання структурних дисбалансів після війни є: масова перекваліфікація та професійне навчання; стимулювання повернення мігрантів через програми реінтеграції; розвиток інклюзивного ринку праці; регіональна політика зайнятості (стимулювання розвитку бізнесу у постраждалих регіонах, підтримка релокації підприємств, інвестиції у відновлення інфраструктури); підтримка малого та середнього бізнесу; освітні реформи (оновлення навчальних програм відповідно до потреб ринку, розвиток STEM-освіти, підтримка EdTech-проектів); автоматизація та цифровізація.

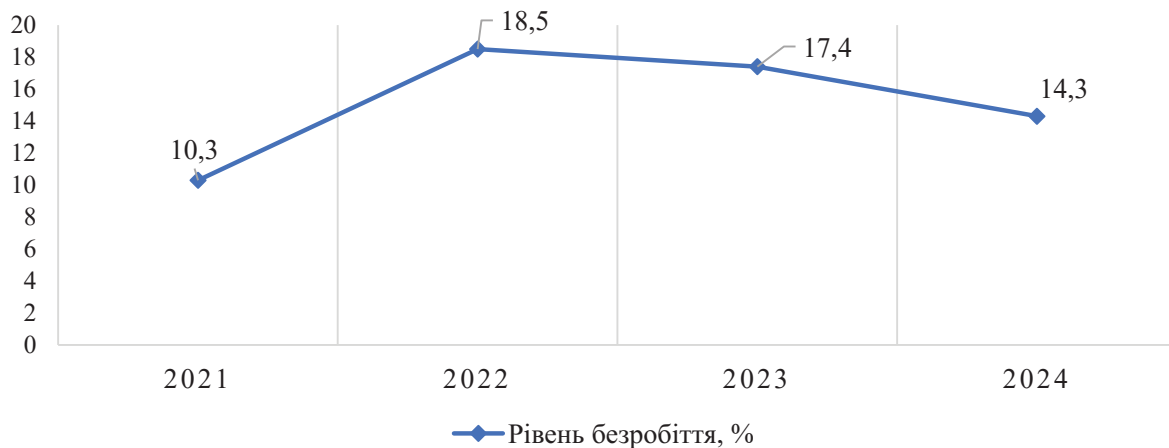

Рис. 3. Динаміка рівня безробіття в Україні

Джерело: побудовано автором на основі [10; 11]

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Атаманиук Р. Ф. Ринок праці України: проблеми та шляхи їх вирішення. *Актуальні проблеми економіки*. 2024. № 1 (271). С. 55–65. URL: https://eco-science.net/wp-content/uploads/2024/01/1.24._topic_-Atamaniuk-55-65.pdf
2. Близнюк В. В. Український ринок праці: історичні виклики та нові завдання. *Український соціум*. 2016. № 3 (58). С. 58–71. DOI: <https://doi.org/10.15407/socium2016.03.058>
3. Гривненко Т. Нові професії на ринку праці України: тенденції та перспективи 2024–2025 років. *Гривня*. 29.04.2024. URL: <https://www.grivnya.in.ua/karyera/novi-profesii/>
4. Дефіцит кадрів, високі зарплатні очікування та мобілізація – ключові тенденції ринку праці у 2024 році. *European Business Association*. 21.11.2024. URL: <https://eba.com.ua/defitsyt-kadriv-vysoki-zarplatni-ochikuvannya-ta-mobilizatsiya-klyuchovi-tendentsiyi-rynku-pratsi-u-2024-rotsi/>
5. Кірста О. Основні тенденції, виклики та перспективи українського ринку праці в 2025 році. *Bazilik Media*. 13.12.2024. URL: <https://bazilik.media/osnovni-tendentsii-vyklyky-ta-perspektyvy-ukrainskoho-rynku-pratsi-v-2025-rotsi/>
6. Колесник І. Ситуація на ринку праці України: рівень безробіття та затребувані професії у 2025 році. *Українські Національні Новини (УНН)*. URL: <https://unn.ua/news/sytuatsiia-na-rynku-pratsi-ukrainy-riven-bezrobittia-ta-zatrebuvani-profesii-u-2025-rotsi>
7. Олійник Т. І., Жураковська А. В. Ринок праці в Україні під час війни. *Молодий вчений*. 2024. № 1 (125). С. 121–125. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2024-1-125-3>
8. Основні характеристики ринку праці України у першому півріччі 2024 року. *Національний інститут стратегічних досліджень*. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-politykaosnovni-kharakterystyky-rynku-pratsi-ukrayiny-u-pershomu>
9. Перспективи та виклики ринку праці в Україні: аналіз тенденцій та стратегії розвитку. *Всі новини Кременчука на сайті Кременчуцький ТелеграфЪ*. URL: <https://www.telegraf.in.ua/advertisement/10129994-perspektivi-ta-viklyki-rynku-pratsi-v-ukrajini-analiz-tendencij-ta-strategiji-rozvitku.html>
10. Рівень безробіття в Україні (2000–2021). *Мінфін*. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/unemploy/>
11. Українська економіка у 2024 році: спецвипуск Трекеру. *Центр економічної стратегії*. URL: https://ces.org.ua/ukrainian_economy_in_2024/
12. Хомюк Н. Л., Шматковська Т. О., Дзямулич М. І., Гаряга Л. О. Детермінанти розвитку інклюзивного ринку праці в Україні. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2024. Том 1, № 37. С. 22–27. DOI: <https://doi.org/10.29038/2786-4618-2024-01-22-27>
13. Штундер І. О. Ринок праці України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. № 40. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-22>

REFERENCES

1. Atamaniuk R.F. (2024). Rynok pratsi Ukrainy: problemy ta shliakhy yikh vyrishennia [Ukrainian labor market: problems and opportunities for their solutions]. *Actual problems of economics*, no 1 (271), pp. 55–65. Available at: https://eco-science.net/wp-content/uploads/2024/01/1.24._topic_-Atamaniuk-55-65.pdf (accessed 21 April 2025).
2. Blyzniuk V.V. (2016). Ukrainskyi rynok pratsi: istorychni vyklyky ta novi zavdannia [Ukrainian labor market: historical challenges and new tasks]. *Ukrainian society*, no 3 (58), pp. 58–71. DOI: <https://doi.org/10.15407/socium2016.03.058>
3. Hryvnenko T. (2024). Novi profesii na rynku pratsi Ukrainy: tendentsii ta perspektyvy 2024–2025 rokiv [New professions in the Ukrainian labour market: trends and prospects for 2024–2025]. *Hryvnia*. Available at: <https://www.grivnya.in.ua/karyera/novi-profesii/> (accessed 21 April 2025).
4. European Business Association (2024). Defitsyt kadriv, vysoki zarplatni ochikuvannia ta mobilizatsiia – kliuchovi tendentsii rynku pratsi u 2024 rotsi [Staff shortages, high salary expectations and mobilisation are the key trends in the labour market in 2024]. Available at: <https://eba.com.ua/defitsyt-kadriv-vysoki-zarplatni-ochikuvannya-ta-mobilizatsiya-klyuchovi-tendentsiyi-rynku-pratsi-u-2024-rotsi/> (accessed 21 April 2025).
5. Kirsta O. (2024). Osnovni tendentsii, vyklyky ta perspektyvy ukrainskoho rynku pratsi v 2025 rotsi [Key trends, challenges and prospects of the Ukrainian labour market in 2025]. *Bazilik Media*. Available at: <https://bazilik.media/osnovni-tendentsii-vyklyky-ta-perspektyvy-ukrainskoho-rynku-pratsi-v-2025-rotsi/> (accessed 28 April 2025).
6. Kolesnik I. (2025). Sytuatsiia na rynku pratsi Ukrainy: riven bezrobittia ta zatrebuvani profesii u 2025 rotsi [Situation on the Ukrainian labour market: unemployment rate and professions in demand in 2025]. *Ukrainski Natsionalni Novyny (UNN)*. Available at: <https://unn.ua/news/sytuatsiia-na-rynku-pratsi-ukrainy-riven-bezrobittia-ta-zatrebuvani-profesii-u-2025-rotsi> (accessed 28 April 2025).
7. Oliinyk T.I., Zhurakovska A.V. (2024). Rynok pratsi v Ukraini pid chas viiny [Labour market in Ukraine during the war]. *Young Scientist*. no 1 (125), pp. 121–125. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2024-1-125-3>
8. Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen (2025). Osnovni kharakterystyky rynku pratsi Ukrainy u pershomu pivrichchi 2024 roku [Key characteristics of the Ukrainian labour market in the first half of 2024]. Available at: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/osnovni-kharakterystyky-rynku-pratsi-ukrayiny-u-pershomu> (accessed 21 April 2025).
9. Vsi novyny Kremenchuka na saiti Kremenchutskyi TelehrافЪ (2025). Perspektivy ta vyklyky rynku pratsi v Ukraini: analiz tendentsii ta stratehii rozvytku [Prospects and challenges of the labour market in Ukraine: analysis of trends and development strategies]. Available at: <https://www.telegraf.in.ua/advertisement/10129994-perspektivi-ta-viklyki-rynku-pratsi-v-ukrajini-analiz-tendencij-ta-strategiji-rozvitku.html> (accessed 21 April 2025).
10. Minfin (2025). Riven bezrobittia v Ukraini (2000–2021) [Unemployment rate in Ukraine (2000–2021)]. Available at: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/unemploy/> (accessed 28 April 2025).
11. Tsentri ekonomichnoi stratehii (2025). Ukrainska ekonomika u 2024 rotsi: spetsvypusk Trekeru [Ukrainian economy in 2024: a special issue of Tracker]. Available at: https://ces.org.ua/ukrainian_economy_in_2024/ (accessed 21 April 2025).

12. Khomiuk N.L., Shmatkovska T.O., Dziamulych M.I., Hariaha L.O. (2024). Determinanty rozvytku inkluzyvnoho rynku pratsi v Ukraini [Determinants of the development of the inclusive labour market in Ukraine]. *Economic Journal of Lesya Ukrainka Volyn National University*. tom 1, no 37, pp. 22–27. DOI: <https://doi.org/10.29038/2786-4618-2024-01-22-27>
13. Shtunder I.O. (2022). Rynok pratsi Ukrainy v umovakh voiennoho stanu [The labor market of Ukraine under the conditions of the marital state]. *Economy and Society*, no. 40. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-22>

Стаття надійшла до редакції 15.05.2025